

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 4 (2025)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org10.48081/UWEH8749>

Бас редакторы – главный редактор

Тулекова Г. М.

доктор PhD, профессор

Заместитель главного редактора

Жуматаева Е., *д.п.н., профессор*

Ответственный секретарь

Попандопуло А. С., *доктор PhD, профессор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Мағауова А. С.,

д.п.н., профессор

Бекмағамбетова Р. К.,

д.п.н., профессор

Самекин А. С.,

доктор PhD, ассоц. профессор

Син Куэн Фунг Кеннет,

д.п.н., профессор (Китай)

Желвис Римантас,

д.п.н., к.псих.н., профессор (Литва)

Авагян А. В.,

д.п.н., ассоц. профессор (Армения)

Томас Чех,

д.п.н., доцент п.н. (Чешская Республика)

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

С. С. Нурланова¹, *А. А. Бейсенова²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

²Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0062-0574>

²ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4059-3093>

*e-mail: aika.amanzhanova@mail.ru

**ӘЛЕУМЕТТІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ КӘСІБИ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ САЛАСЫНДАҒЫ
ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ**

Бұл мақалада тұрмыстық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендерді қолдау мәселелері қарастырылады, мұнда қауіпсіз баспана, құқықтық және әлеуметтік-психологиялық қолдау, кеңес беру және оңалту бағдарламаларын ұсынатын кризистік орталықтар басты рөл атқарады. Зерттеу АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Швеция және ТМД елдеріндегі (Ресей, Қазақстан, Беларусь, Украина) тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризистік орталықтарының тәсілдерін салыстырмалы талдау болып табылады. Зерттеу жұмыстың негізгі бағыттарын, әлеуметтік қызметкерлердің кәсіби құндылықтарын және бірегей тәсілдерді көрсетеді. АҚШ пен Ресейде баспана мен құқықтық қолдауға баса назар аударылады, Канадада көпсалалы тәсіл қолданылады, Ұлыбританияда – ұзақ мерзімді оңалту, Австралияда – білім беру бағдарламалары, Швецияда-әлеуметтік әділеттілік. Қазақстанда, Беларусь және Украинада психологиялық қолдау мен құқықтық көмек маңызды.

Барлық елдердегі негізгі кәсіби құндылықтар – эмпатия, құпиялылық және құзыреттілік. Оның ішінде, көпсалалы ынтымақтастық пен әлеуметтік әділеттілікке ерекше назар аударылады. Тәсілдердің әртүрлілігі мәдени және әлеуметтік контексттерді көрсетеді және тәжірибе алмасу ұлттық қолдау жүйелерін жақсартуға көмектеседі. Осылайша, зерттеу кризис орталықтарының жұмысын жақсарту үшін халықаралық

тәжірибелерді ұлттық жағдайларға бейімдеудің маңыздылығын көрсетеді. Елдер арасындағы ынтымақтастық қауіпсіз жағдайлар жасауға және тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының әлауқатын жақсартуға ықпал етуі мүмкін.

Кілтті сөздер: кризистік орталықтар, тұрмыстық зорлық-зомбылық, әлеуметтік қызметкерлер, кәсіби құндылықтар, құқықтық қолдау, әлеуметтік-психологиялық қолдау, халықаралық тәжірибе.

Кіріспе

Тұрмыстық зорлық-зомбылық бұл бүкіл әлем бойынша миллиондаған адамдарға әсер ететін өзекті әлеуметтік мәселе. Оған отбасылық шеңберде жасалған физикалық, эмоционалдық, жыныстық және экономикалық зорлық-зомбылық кіреді. Мұның салдары зардап шеккендердің физикалық және психикалық денсаулығына, әлеуметтік байланыстарына және экономикалық әл-ауқатына әсер етуі мүмкін. Зардап шеккендерді қолдауда қауіпсіз баспана, құқықтық және психологиялық қолдау, кеңес беру және оңалту бағдарламаларын ұсынатын кризис орталықтары маңызды рөл атқарады.

Кез-келген әлеуметтік іс-әрекеттің негізінде келесі төрт тұжырымдамалық саланы қамтитын құрама элементтер жатыр:

- мамандықтың мақсаттары мен бағыттары;
- құндылықтар жүйесі, этика және практикалық бағыттың философиясы;
- практикалық бағыт бойынша білім негізі,
- жұмыста қолданылатын әдістер мен құралдар.

Шетелдегі әлеуметтік жұмыс туралы жазғанда, әдетте Батыс Еуропа елдерін, АҚШ пен Канадаға сілтеме жасайды. Алайда, белгілі бір формаларда, әртүрлі немесе ұқсас әдістермен әлеуметтік жұмыс барлық елдерде жүзеге асырылады.

Әртүрлі елдерде кризис орталықтарын ұйымдастырудың тәсілдері әрқилы. АҚШ пен Ресейде қауіпсіздік пен құқықтық қолдауға баса назар аударылады, Канада мен Қазақстанда көпсалалы тәсіл қолданылады, Ұлыбритания мен Украинада ұзақ мерзімді оңалтуға, ал Австралия мен Швецияда білім беру бағдарламалары мен әлеуметтік әділеттілікке басты назар аударылады [1].

Әлеуметтік қызметкерлердің эмпатия, құпиялылық және әлеуметтік әділеттілік сияқты кәсіби құндылықтары кризис орталықтарының жұмысында негізгі шешуші рөл атқарады. Бұл құндылықтар жәбірленушілердің өмірін қалпына келтіруге және жақсартуға көмектесетін этика мен кәсіби құзыреттіліктің жоғары стандарттарын қамтамасыз етеді.

Зерттеудің мақсаты- әртүрлі елдердегі кризис орталықтарының жұмыстарын салыстырмалы талдау және оларды ТМД елдерінде бейімдеудің ең жақсы тәжірибелерін анықтау. Бұл ұлттық қолдау жүйелерін дамыту үшін, әсіресе кризис орталықтарын жетілдіруді қажет ететін Қазақстанға маңызды. Тәжірибемен алмасу қызметтердің сапасын арттырып, қоғамдағы зорлық-зомбылық деңгейін төмендетуі мүмкін.

Материалдар мен әдістері

Бүгінгі таңда әлеуметтік жұмыс индустриалды дамыған елдердің ғана емес, дамушы елдердің де қоғамдық құрылымының ажырамас бөлігіне айналды. Көптеген теорияларға, модельдерге, технологияларға негізделген білімнің, дағдылардың болуы әлеуметтік практиканың, әлеуметтік жұмыстың кеңеюі мен күрделенуінің дәлелі болып табылады. Кәсіби қызметтің бір түрі ретінде әлеуметтік жұмыс қоршаған орта мәселелерінің, саяси, экономикалық, әлеуметтік және эмоционалдық дағдарыстардың көбеюіне байланысты жыл сайын күрделене түседі. Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына көмек көрсететін әлеуметтік қызметкерлер эмпатия, құпиялылық, құзыреттілік, әлеуметтік әділеттілік және құрбандардың құқықтарын қорғау сияқты негізгі кәсіби құндылықтарға негізделген [2]. Эмпатия құрбандармен сенім орнатуға көмектеседі, құпиялылық қауіпсіздікті қамтамасыз етеді, ал құзыреттілік пен біліктілікті арттыру тиімді қолдауға ықпал етеді. Әлеуметтік әділеттілік пен құқықтарды қорғау барлық құрбандарға тең мүмкіндіктер беру арқылы кемсітушілікпен күресуге көмектеседі.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризис орталықтары қызметтердің кең спектрін ұсынады, соның ішінде:

- жәбірленушілер үшін қауіпсіз баспана беру;
- терапиялық сеанстар арқылы психологиялық қолдау;
- сот процестерінде заң көмегін көрсету;
- тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі туралы қоғамның хабардарлығын арттыруға арналған білім беру бағдарламалары;
- құрбандарды қалпына келтіру және оларды қоғамға біріктіру үшін оңалту бағдарламалары.

Әртүрлі елдерде кризис орталықтарының жұмысын ұйымдастырудың қадамдары әрқилы. АҚШ-та құрбандарды тиімді қорғауға көмектесетін құқықтық қолдау мен құқық қорғау органдарымен ынтымақтастыққа баса назар аударылады. Канадада медициналық, психологиялық және әлеуметтік көмекті біріктіретін көпсалалы тәсіл қолданылады [3]. Ұлыбританияда құрбандардың ұзақ мерзімді оңалтуына және әлеуметтік интеграциясына баса назар аударылады [4]. Австралия тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі туралы қоғамның хабардарлығын арттыру үшін білім беру бағдарламаларын

белсенді дамытуда [5]. Швецияда кризистік орталықтары әлеуметтік әділеттілікке және халықтың осал топтарымен жұмыс істеуге ерекше назар аударады [6]. Ресей мен Беларусьта құқықтық қолдау мен қауіпсіз баспана беруге баса назар аударылады [7; 8]. Украинада психологиялық және құқықтық қолдауды қамтитын кешенді көмек ұсынылады [9].

Қазақстанда кризистік орталықтар психологиялық көмек пен оңалтуды үйлестіруге баса назар аударады. Олар медициналық мекемелермен және ҰЕҰ-мен белсенді жұмыс істейді, бұл құрбандарға жан-жақты қолдау көрсетуге мүмкіндік береді. Эмпатия, психологиялық көмек және оңалту құрбандарды қалпына келтіруге және оларды қоғамға біріктіруге бағытталған негізгі кәсіби құндылықтар болып табылады. Сондай-ақ, ҰЕҰ-мен және медициналық мекемелермен қосымша көмек пен емдеу үшін жұмыс жүргізілуде [10].

Әлеуметтік жұмыстың әлемдік тәжірибесін талдау әлеуметтік-экономикалық, идеялық-саяси жағдайларға, әр елдің мәдениеті мен дәстүрлерінің ерекшеліктеріне байланысты бірегейлікпен қатар, әлеуметтік жұмыс жалпы сипаттамалармен сипатталады, онсыз бұл кәсіби қызмет өзінің негізгі сипаттамаларын жоғалтады. Олар сапалық параметрлерге негізделген және оларды үш негізгі бағыт бойынша топтастыруға болады:

- әмбебап жалпыадамзаттық, қоғамдық танылған базалық құндылықтарды, сондай-ақ кәсіби мінез-құлықтың жалпы стандарттарын қамтитын кәсіби мәдениет;

- ғылыми және практикалық білім жүйесі (әлеуметтік жұмыс теориясы мен әдістері);

- кәсіптің қоғамдық танылуы немесе әлеуметтік мәртебесі.

Осылайша, салыстырмалы талдау кризистік орталықтардың жұмысының негізгі элементтеріне кәсіби этикалық стандарттар, көпсалалы тәсіл және құрбандардың құқықтарын қорғауға баса назар аудару кіреді. Халықаралық тәжірибе, әсіресе ТМД елдерінде, тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын қолдаудың ұлттық жүйелерін жақсартуға бейімделуі мүмкін.

Бұл зерттеудің мақсаты әртүрлі елдердегі тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризис орталықтарының жұмыстарын салыстыру болып табылады. Зерттеу кризис орталықтары жұмысының негізгі бағыттарын, әлеуметтік қызметкерлердің негізгі кәсіби құндылықтарын, ынтымақтастық түрлерін және осы елдерде қолданылатын бірегей тәсілдерді қамтиды.

Зерттеу кезең-кезеңімен жүргізілді, соның ішінде мәліметтер жинау, оларды талқылау және салыстырмалы талдау үшін елдерді таңдау қарастырылды.

Әдебиеттерді жинау және талдау: бірінші кезеңде халықаралық мәліметтер базасынан материалдар жиналды (Scopus, PubMed, Google Scholar), өзектілігі үшін соңғы он жылдағы басылымдарға назар аударылды. Зерттеулер әлеуметтік қызметкерлердің кәсіби құндылықтары мен кризис орталықтарының қызметіне байланысты тақырыптар негізінде таңдалды.

Анализ жасау үшін елдерді таңдау: АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Швеция, сондай-ақ Ресей, Қазақстан, Беларусь және Украина сияқты кризис орталықтары дамыған елдер таңдалды. Таңдау тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын қолдау жүйелерінің даму деңгейіне негізделген.

Кәсіби құндылықтарды талдау: әдебиеттерді талдау негізінде әлеуметтік қызметкерлердің негізгі құндылықтары мен кризис орталықтарының жұмыс бағыттары анықталды, бұл одан әрі салыстырмалы талдауға негіз болды.

Зерттеу әдістері: екі негізгі әдіс қолданылды:

– Ғылыми жарияланымдар мен есептерден деректерді жинақтауға, негізгі құндылықтар мен жұмыс бағыттарын анықтауға арналған Контент-талдау.

– Кәсіби құндылықтар мен бірегей тәжірибелерді қоса алғанда, таңдалған елдердегі кризис орталықтарының жұмыс барысындағы айырмашылықтар мен ұқсастықтарды анықтауға арналған салыстырмалы талдау.

Бұл әдістер кризис орталықтарының жұмысына және әртүрлі елдердегі әлеуметтік қызметкерлердің кәсіби құндылықтарына жан-жақты талдау жасады.

Нәтижелер және талқылау

Жүргізілген талдау АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Швеция, сондай-ақ ТМД елдері: Ресей, Қазақстан, Беларусь және Украина сияқты әртүрлі елдердегі тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризис орталықтарының жұмысының бағыттарын көрсетеді. 1-кестеде жұмыстың негізгі бағыттары, негізгі кәсіби құндылықтар, ынтымақтастық түрлері және бірегей тәсілдер көрсетілген.

1-кесте – Кризис орталықтарын салыстырмалы талдау

Мемлекет	Жұмыстың негізгі бағыттары	Негізгі кәсіби құндылықтар	Ынтымақтастық	Бірегей тәсілдер
АҚШ	Қауіпсіздікті қамтамасыз ету және құқықтық қолдау	Эмпатия, құпиялылық, құзыреттілік	Құқық қорғау органдары, заң қызметтері	Құқықтық қолдаудың күшті жүйесі

Канада	Көпсалалы тәсіл	Эмпатия, көпсалалы ынтымақтастық, құзыреттілік	Медициналық мекемелер, психологиялық қызметтер, әлеуметтік қызметтер	Денсаулық сақтау саласындағы жан-жақты ынтымақтастық
Ұлыбритания	Ұзақ мерзімді оңалту	Эмпатия, құпиялылық, ұзақ мерзімді қолдау	Психологиялық қызметтер, әлеуметтік қызметтер	Психологиялық қолдауға баса назар аудару
Австралия	Білім беру бағдарламалары	Эмпатия, білім беру, алдын алу	Білім беру мекемелері, ҰЕҰ	Бүкіл қоғам деңгейіндегі білім беру бастамалары
Швеция	Әлеуметтік әділеттілік және теңдік	Эмпатия, әлеуметтік әділеттілік, теңдік	Мемлекеттік органдар, ҰЕҰ, қоғамдық топтар	Мигранттарды қолдау бағдарламаларын қосу
Ресей	Құқықтық қолдау және баспана	Эмпатия, құқықтық қолдау, құпиялылық	Құқық қорғау органдары, әлеуметтік қызметтер	Құқықтық қорғауға және шұғыл баспанаға баса назар аудар
Қазақстан	Психологиялық қолдау және оңалту	Эмпатия, психологиялық қолдау, оңалту	Медициналық мекемелер, ҰЕҰ	Қоғамдағы психологиялық қолдау мен оңалтудың үйлесімі
Беларусь	Құқықтық қолдау және әлеуметтік қызметтер	Эмпатия, құқықтық қолдау, әлеуметтік қолдау	Құқық қорғау органдары, әлеуметтік қызметтер, медициналық мекемелер	Құқықтық қолдау мен әлеуметтік қызметке назар аудару
Украина	Психологиялық қолдау және құқықтық қорғау	Эмпатия, психологиялық қолдау, құқықтық қорғау	Құқық қорғау органдары, заң қызметтері, медициналық мекемелер	Психологиялық және құқықтық көмек мекемелері

Талдау АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Швеция, сондай-ақ Ресей, Қазақстан, Беларусь және Украинадағы тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризис орталықтарының жұмысына әртүрлі тәсілдерді көрсетті. АҚШ пен Ресейде қауіпсіз баспана беруге және құқық қорғау органдарымен тығыз қарым-қатынаста құқықтық қолдауға баса назар аударылады. Канадада медициналық және әлеуметтік қызметтерді қамтитын көпсалалы тәсіл қолданылады. Ұлыбритания ұзақ мерзімді оңалтуға бағытталған, Австралия білім беру бағдарламаларын дамытады, ал Швеция әлеуметтік әділеттілік пен мигранттарды қолдауға баса назар аударады. Қазақстанда психологиялық қолдау мен оңалтуға, ал Беларусь пен Украинада құқықтық көмек пен әлеуметтік қызметтерге баса назар аударылады. Барлық елдердің негізгі кәсіби құндылықтарына эмпатия, құпиялылық және кәсіби құзыреттілік жатады. Көпсалалы тәсілдің маңыздылығы Канада мен Қазақстанда, ал әлеуметтік әділеттілік Швецияда байқалады. Құқық қорғау органдарымен ынтымақтастық АҚШ, Ресей, Беларусь және Украинада маңызды элемент болып табылады, ал Канадада, Қазақстанда және Украинада оған медициналық және психологиялық мекемелер кіреді. Австралия мен Швеция білім беру бағдарламаларын жүргізу үшін білім беру мекемелерімен және ҰЕҰ-мен белсенді ынтымақтастықта [11]. Американдық кризис орталықтарының бірегей ерекшеліктері-күшті құқықтық қолдау, Канадада–медициналық мекемелермен жан-жақты ынтымақтастық. Ұлыбритания психологиялық оңалтуға баса назар аударады, ал Австралияда хабардарлықты арттыру бағдарламалары белсенді дамып келеді. Швецияда мигранттар мен осал топтарға ерекше назар аударылады. Қазақстанда психологиялық қолдау оңалтумен үйлеседі, Беларусь пен Украинада – құқықтық және кешенді көмек.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, айырмашылықтарға қарамастан, барлық елдер тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының қауіпсіздігі мен қолдауын қамтамасыз етуге тырысады. Жалпы элементтерге кәсіби этиканың жоғары стандарттары, көпсалалы тәсіл және құрбандардың құқықтарын қорғауға баса назар аудару жатады.

Кәсіби құндылықтар-эмпатия, құпиялылық және кәсіби құзыреттілік әлеуметтік қызметкерлер үшін әмбебап болып табылады, құрбандармен сенімді қарым-қатынас орнатуға ықпал етеді. Әлеуметтік әділеттілік пен теңдік, әсіресе Швеция сияқты елдерде маңызды рөл атқарады, мұнда мигранттар мен осал топтарды қолдау басымдыққа ие.

Мультидисциплинарлық тәсіл-медициналық, психологиялық және әлеуметтік қызметтермен ынтымақтастық есебінен кешенді қолдауды қамтамасыз ете отырып, Канада мен Қазақстанда өзінің тиімділігін дәлелдеді.

Құқықтық қолдау- АҚШ, Ресей, Беларусь және Украинадағы жұмыстың негізгі элементі. Құқық қорғау органдарымен ынтымақтастық құрбандардың құқықтарын қорғауға көмектеседі және олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. АҚШ-тағы құқықтық қолдау жүйесі басқа елдер үшін үлгі болып табылады.

Білім беру бастамалары- Австралия мен Швецияда маңызды, онда бағдарламалар зорлық-зомбылық мәселесі мен оның алдын -алу туралы хабардарлықты арттырады. Бұл бағдарламалар басқа елдерде бейімделуі мүмкін.

ТМД елдерінде (Ресей, Қазақстан, Беларусь, Украина) кризис орталықтары жетілдіруді талап етеді. Мультидисциплинарлық тәсіл және білім беру бағдарламалары сияқты халықаралық тәжірибені қолдану қызмет сапасын арттыра алады. Қазақстан үшін әзірленген ұсынымдар мультидисциплинарлық тәсілді дамытуды, құқықтық қолдауды күшейтуді, әлеуметтік қызметкерлердің біліктілігін арттыруды, орталықтардың инфрақұрылымын жақсартуды, реинтеграциялық бағдарламаларды және барлық құрбандар үшін қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз етуді қамтиды (2-кесте) .

2-кесте – Қазақстандағы кризис орталықтарының жұмысын жақсарту бойынша ұсыныстар

Ұсыныстар
Көпсалалы тәсілді дамыту
Құқық қорғау органдары, денсаулық сақтау мекемелері, психологиялық қызметтер және әлеуметтік қызметтер сияқты әртүрлі қызметтер мен ұйымдар арасындағы ынтымақтастықты күшейту.
Әлеуметтік қызметкерлердің біліктілігін арттыру
Әлеуметтік қызметкерлер үшін олардың кәсіби құзыреттілігін арттыруға және тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарымен жұмыс істеудің заманауи әдістемелерімен танысуға бағытталған тұрақты тренингтер мен білім беру бағдарламаларын ұйымдастыру.
Құқықтық қолдауды дамыту
Қорғау ордерлерін алуға көмек пен сотта өкілдік студі қоса алғанда, құрбандарды құқықтық қорғауды қамтамасыз ету үшін заң қызметтерімен ынтымақтастықты нығайту.
Білім беру бағдарламаларын әзірлеу және енгізу

Мектептерді, университеттерді және жұмыс топтарын қоса алғанда, жалпы жұртшылыққа бағытталған тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі туралы білім беру бағдарламалары мен ақпараттарды арттыру науқандарын енгізу.

Халықтың осал топтарын қолдауды күшейту

Мигранттар, мүгедектер және этникалық аз ұлт өкілдері сияқты осал топтарға арналған арнайы қолдау бағдарламаларын әзірлеу.

Кризистік орталықтарының инфрақұрылымын дамыту

Кризистік орталықтарының инфрақұрылымын кеңейту және жақсарту үшін қаржыландыру мен ресурстарды ұлғайту, соның ішінде жаңа баспана салу және қолданыстағы қондырғыларды жақсарту.

Реинтеграция және оңалту бағдарламаларын енгізу

Құрбандардың экономикалық тәуелсіздігі мен әлеуметтік интеграциясын қалпына келтіруге бағытталған реинтеграция және оңалту бағдарламаларын әзірлеу және енгізу.

Қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз ету

Орналасқан жеріне немесе әлеуметтік мәртебесіне қарамастан, барлық құрбандар үшін кризистік орталықтарының қызметтерін жеңілдету және қол жетімділікті арттыру.

Осы ұсыныстарды енгізу Қазақстандағы кризис орталықтарының жұмысын едәуір жақсартып, көрсетілетін көмектің сапасы мен тиімділігін арттыра алады. Үздік халықаралық тәжірибелерді қолдану және оларды ұлттық контекстке бейімдеу тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандары үшін олардың қалпына келуіне және қоғамға енуіне ықпал ете отырып, қолдау көрсететін және қауіпсіз орта құруға мүмкіндік береді. Жақсы реттелген білім, дағдылар және әлеуметтік жұмыс дағдылары жүйесі қақтығыстарды тегістеу және әлеуметтік дамудың сындарлы әдістерін ұсыну арқылы қоғамның дамуына көмектеседі. Әлеуметтік және жеке практикамен қамтамасыз етілген әлеуметтік қызметтер жүйесі арқылы адамның қажеттіліктері мен оларды қанағаттандыру туралы ғылыми негізде дамып келе жатқан білім қоғамға көптеген әлеуметтік мәселелерді шешуге және оның әлеуметтік және одан кейінгі экономикалық дамуын жеделдетуге көмектеседі. Осылайша, мәдени дәстүрлерге, қазақстандық қоғамның жай-күйі мен мүмкіндіктерін білу мен есепке алуға негізделген өзіндік үлгілерді, теориялар мен әдістерді бір мезгілде әзірлей отырып, әлеуметтік жұмыстың әлемдік тәжірибесін игеру Қазақстанда әлеуметтік қызметкер мамандығын одан әрі дамыту үшін негіз болып табылады.

Қорытынды

Осы зерттеу АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Швеция және ТМД елдеріндегі (Ресей, Қазақстан, Беларусь, Украина) тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған кризис орталықтарының жұмысына жан-жақты талдау жасады. Барлық елдердегі әлеуметтік қызметкерлердің негізгі кәсіби құндылықтары эмпатия, құпиялылық, кәсіби құзыреттілік, әлеуметтік әділеттілік және құрбандардың құқықтарын қорғау болып табылады.

Мәдени және әлеуметтік-экономикалық контексттердегі айырмашылықтарға қарамастан, барлық кризистік орталықтар зардап шеккендерге қауіпсіздік пен қолдау көрсетуге тырысады. Жұмыстың негізгі бағыттары мультидисциплинарлық тәсіл, құқықтық көмек, білім беру бағдарламалары және оңалту болып табылады.

Қолдау жүйелері даму сатысында тұрған және жақсартуды талап ететін ТМД елдеріне ерекше назар аударылды. Көпсалалы ынтымақтастық және білім беру бағдарламалары сияқты халықаралық тәжірибелерді енгізу қызметтердің сапасын арттыруы мүмкін.

Зерттеу халықаралық тәжірибені ұлттық жағдайларға бейімдеудің және құрбандарды қолдауды жақсарту үшін тиімді жұмыс тәжірибесінің маңыздылығын көрсетеді. Елдер арасындағы ынтымақтастық қауіпсіз жағдайлар жасауға және тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының әлауқатын жақсартуға ықпал етуі мүмкін.

Пайдаланған деректер тізімі

1 **Kong, J., Jeon, H.** Functional Decline and Emotional Elder Abuse : a Population-Based Study of Older Korean Adults // J Fam Viol.— 2018. — № 33. — P. 17–26.

2 **Hamouche, S.** Crisis and mental health of working women : risk factors and integrated care interventions based on organizational, individual, and institutional partnership // Journal of Integrated Care. — 2023. — № 31(1). — P. 26–34.

3 **MacGregor, J. C. D., Burd, C., Mantler, T.** Experiences of Women Accessing Violence Against Women Outreach Services in Canada During the COVID-19 Pandemic : a Brief Report // J Fam Viol. — 2023. — № 38. — P. 997–1005.

4 **Armstrong, E.** Promise and pitfalls : trauma informed care, trauma services, and efforts to address both substance use disorders and intimate partner violence // Journal of Family Violence. — 2023. — № 38. — P. 841–853.

5 **Tara C., Jennyfer L. T., Dhaval V.** Using self-reported experiences to explore the issues of women in crisis situations [Text] // In Proceedings of the

28th Australian Conference on Computer-Human Interaction. Association for Computing Machinery. – 2016. – P. 483–488.

6 **Petersson, C. C., Hansson, K.** Social Work Responses to Domestic Violence During the COVID-19 Pandemic : Experiences and Perspectives of Professionals at Women's Shelters in Sweden. // Clin Soc Work J. – 2022. – № 50. – P. 135–146.

7 **Janet, E. J.** Russia's Authoritarian Policymaking : The Politics of Domestic Violence after Partial Decriminalization [Text]. // Problems of Post-Communism. – 2023. – P. 1–11.

8 **Mentusova, M.** The impact of women's fears on gender inequality in belarusian IT [Text]. //Topos. – 2023. – № 2. – P. 55–88.

9 **Roszik-Volovik, X., Brandão, A. P., Kollárovcis, N., Farkas, B. F., Frank-Bozóki, E., Horváth L. O., Kaló, Z, Nguyen Luu, L. A. and Balazs, J.** Research group as helpers due to the war in Ukraine : Focus group experiences of women researchers // Front. Psychiatry. – 2023. – 14:1139252.

10 **Mussabekova, S. A., Mkhitarian, X. E., Abdikadirova, Kh. R.** Domestic violence in Kazakhstan: Forensic-medical and medical-social aspects. // Forensic Science International: Reports. – 2024. – № 9. – e100356.

11 **Kazemian, S.** Comparison of Job Adaptation Indicators in Crisis between Men and Women // Journal of Counseling Research. – 2022. – № 20(80) – P. 35–49.

09.06.25 ж. баспаға түсті.

14.11.25 ж. түзетулерімен түсті.

25.11.25 ж. басып шығаруға қабылданды.

*С. С. Нурланова¹, *А. А. Бейсенова²*

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Республика Казахстан, г. Алматы;

²Карагандинский университет имени Е. А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда.

Поступило в редакцию 09.06.25.

Поступило с исправлениями 14.11.25.

Принято в печать 25.11.25.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ В ОБЛАСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

*В данной статье рассматриваются вопросы поддержки
пострадавших от домашнего насилия, где главную роль играют*

кризисные центры, которые предоставляют безопасное убежище, юридическую и психологическую поддержку, консультирование и реабилитационные программы. Исследование представляет собой сравнительный анализ подходов кризисных центров для жертв домашнего насилия в США, Канаде, Великобритании, Австралии, Швеции и странах СНГ (Россия, Казахстан, Беларусь, Украина). В исследовании выделены ключевые направления работы, профессиональные ценности социальных работников и уникальные подходы. В США и России акцент на убежище и правовой поддержке, в Канаде используется мультидисциплинарный подход, в Великобритании – долгосрочная реабилитация, в Австралии – образовательные программы, а в Швеции – социальная справедливость. В Казахстане, Беларуси и Украине важны психологическая поддержка и правовая помощь.

Основными профессиональными ценностями во всех странах являются эмпатия, конфиденциальность и компетентность. Особое внимание уделяется мультидисциплинарному сотрудничеству и социальной справедливости. Разнообразие подходов отражает культурные и социальные контексты, а обмен опытом помогает улучшать национальные системы поддержки. Таким образом, исследование подчеркивает важность адаптации международных практик к национальным условиям для улучшения работы кризисных центров. Сотрудничество между странами может способствовать созданию безопасных условий и улучшению благосостояния жертв домашнего насилия.

Ключевые слова: кризисные центры, домашнее насилие, социальные работники, профессиональные ценности, правовая поддержка, социально-психологическая поддержка,, международный опыт.

*S. S. Nurlanova¹, *A. A. Beissenova²*

¹Al-Farabi Kazakh National University,
Republic of Kazakhstan, Almaty;

²Karaganda Buketov University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda.

Received 09.06.25.

Received in revised form 14.11.25.

Accepted for publication 25.11.25.

FOREIGN EXPERIENCE IN THE FIELD OF PROFESSIONAL VALUES OF SOCIAL WORKERS

This article discusses the issues of support for victims of domestic violence, where crisis centers that provide safe housing, legal and socio-psychological support, counseling and rehabilitation programs play a key role. The study is a comparative analysis of the approaches of crisis centers for victims of domestic violence in the USA, Canada, Great Britain, Australia, Sweden and the CIS Countries (Russia, Kazakhstan, Belarus, Ukraine). The study reflects the main directions of work, professional values of social workers and unique approaches. In the USA and Russia, the emphasis is on asylum and legal support, in Canada a multidisciplinary approach is used, in the UK-long – term rehabilitation, in Australia-educational programs, in Sweden-social justice. Psychological support and legal assistance are important in Kazakhstan, Belarus and Ukraine.

The main professional values in all countries are empathy, confidentiality and competence. In particular, special attention is paid to multidisciplinary cooperation and social justice. The diversity of approaches reflects cultural and social contexts, and the exchange of experience helps improve national support systems. Thus, the study highlights the importance of adapting international practices to national conditions to improve the performance of crisis centers. Cooperation between countries can contribute to creating safe conditions and improving the well-being of victims of domestic violence.

Keywords: crisis centers, domestic violence, social workers, professional values, legal support, socio-psychological support, international experience.

Теруге 25.11.2025 ж. жіберілді. Басуға 30.12.2025 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

9,42 Kb RAM

Шартты баспа табағы 31,59.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. Ж. Шокубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Тапсырыс № 4485

Сдано в набор 21.11.2025 г. Подписано в печать 30.12.2025 г.

Электронное издание

9,42 Kb RAM

Усл.п.л. 32,63. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. Ж. Шокубаева

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Заказ № 4485

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.pedagogic-vestnik.tou.edu.kz